

**INSPIRATIONSMATERIAL FÖR SKOLOR
VÅREN 2010**

INSPIRATIONSMATERIAL FÖR HÖGSTADIE- OCH GYMNASIELÄRARE OCH ELEVER

Fakta, frågeställningar, diskussionsämnen, övningar och tips i anknytning till utställningarna på Magasin 3 Stockholm Konsthall vårsäsongen 2010: Maria Nepomuceno, Tom Friedman och Sol LeWitt.

Övningarna kan användas i enskilda skolämnen (svenska, bild, musik, samhälle, historia) eller ämnesövergripande.

MARIA NEPOMUCENO "Always in a Spiral"

23 januari – 6 juni

Curator: Elisabeth Millqvist

Maria Nepomuceno är född 1976 och bor och verkar i Rio de Janeiro, Brasilien. Hon är utbildad inom industridesign och konst. Sedan 1999 har hon ställt ut aktivt. Maria Nepomuceno omarbetar existerande verk och har skapat nya för det rum hon intar på Magasin 3. Det är första gången hon ställer ut i Sverige.

Maria Nepomuceno låter skulpturerna sprida sig i rummet som växtlighet i en hemlighetsfull trädgård. Hon använder rep och halsband som utgångspunkt för sina skulpturer. Nepomuceno arbetar alltid med spiralformen, den form som materialet själv vill ta. För henne är liknelsen med

kroppen och naturen central. Hon beskriver repet som en linje, en navelsträng, och varje pärla som en möjlig början som kan byggas på i oändlighet. En gigantisk pärla vilar i en hängmatta medan en skulptur är fylld av 1000-tals små silvriga pärlor. Samma former återkommer i olika skala och påminner om levande organismer. Varje gång hon ställer ut en skulptur förändrar hon den och kombinerar en del med en annan eller plockar isär den. Nepomuceno inspireras av uråldriga traditioner och material som hon ger ny form och innebörd. I Latinamerika är hängmattan en plats för sömn, födsel och död men konstnären är också intresserad av rörelsen, det vaggande. På Magasin 3 låter hon sina skulpturala hängmattor korsar rummet och kommenterar sina verk: "Jag vill skapa en känsla av att färdas från vår kulturs början till nuet".

Läs mer om Maria Nepomuceno på Magasin 3 Stockholm Konsthall:

<http://www.magasin3.com/se/exhibitions/maria-nepomuceno/>

SKULPTUR, FORM OCH RÖRELSE

Maria Nepomucenos konst rör sig i gränslandet mellan skulptur, hantverk och design. Återkommande former är hängmattan, halsband och spiraler. Materialet skiftar men oftast använder hon sig av rep och pärlor. Formerna är organiska och liksom ting i naturen är dessa i ständig förvandling. Konstnären tar ofta isär verken och skapar nya kombinationer av dem. Gamla former och material sätts ihop med nya.

Repet kan ses som länk mellan nu-, då- och framtid, och med repet kan man skapa volymer men också tomrum/mellanrumsformer. Pärlor kan uppfattas som punkter som kan mångfaldigas och liksom repet relaterar det till människokroppen och naturen. Hängmattan förknippas i indiansk kultur med hela livscykel; den är en mötesplats, en plats för sömn, att föda barn i och den döde begravs traditionellt i hängmattan. Det finns också en intressant rörelse i hängmattan, en pendel- eller vaggande rörelse som konstnären förknippar med rörelse från innan det vi föddes. I utställningen finns det fyra stycken hängmattor. Maria säger att hon förknippar var och en av dem till verben föda, leva, älska, dö men att ordningen kan kastas om. Förändras betydelsen då? Förknippar du någon av hängmattorna mer med ett ord än de andra?

Det finns många konstnärer som likt Maria Nepomuceno undersöker olika material som inte är traditionella konstmaterial som t.ex. brons och marmor. Maria har ett intresse för vardagliga material som vi alla har ett förhållande till. De flesta har någon gång arbetat med pärlor, trätt dem på tråd, och hon intresserar sig för hantverkstekniker som länkar oss till historien. Många av hennes objekt är svåra att definiera vad de föreställer. Hängmattan känner vi igen, men hon tar bort dess vanliga funktion. Vi tittar istället på den som ett föremål och den får då ett annat värde. Hon förstärker den poetiska innebörden och intresserar sig för hängmattans kulturella betydelse och rörelse.

Maria Nepomucenos främsta konstnärliga förebilder och inspirationskällor är den amerikanske skulptören Alexander Calder (1898-1976) som för oss i Stockholm kanske är mest känd för sina mobiler på och utanför Moderna Museet. Det är rörelsen i hans skulpturer som fascinerar Maria.

Louise Bourgeois (f. 1911), en skulptör och tecknare som föddes i Frankrike men framför allt varit verksam i USA, är liksom Maria fascinerad av spiralen som form. I hennes arbeten finns alltid en självbiografisk referens till hennes barndom och ofta möjlighet till en psykoanalytisk tolkning. Lygia Clark (1920-1988) var en brasiliansk konstnär som var en del av den neo-konkretistiska rörelsen i Brasilien i mitten av 1900-talet. De menade att konsten skall vara subjektiv och organisk. Clark ville att publiken skulle interagera och bli ett med hennes konstverk, att besökaren behövdes för att aktivera, levandegöra verken. Många av Lygia Clarks verk har en bruksanvisning. Ana Mendieta (1948-1985) var en kubansk-amerikansk konstnär som är känd för sina performance där hon utgick ifrån sin egen kropp och naturen. Hon gjorde ett slags levande skulpturer av sig själv i naturen, men ofta finns bara avtrycken av henne kvar i bilden (i till exempel jorden). Ibland filmade hon processen. Hennes verk var uttalat feministiska och självbiografiska. I sina verk sökte hon efter sin identitet bortom sina släktband och ville snarare länka till jordens ursprung.

Diskutera:

- * Vad är likheterna och skillnaderna mellan en skulptur och ett designat föremål?
- * Ta reda på mer om Maria Nepomucenos konstnärliga förebilder och diskutera hur du tycker att Maria Nepomuceno influeras av dessa.
- * Kan man spåra traditionell brasiliansk konst och kultur i Marias verk? Ge några exempel.

Övningar:

1. Låt dig inspireras av Nepomucenos konst och konstruera organiska former i textilslöjden. Fundera hur du kan använda dig av spiralformen, rep och pärlor.
2. Forska i hur vissa möbler och designade ting kommit till; material, teknik, vad finns det för bakgrund etnografiskt och historiskt? Vem uppfann hängmattan och varför? När konstruerades den första gungan?
3. Maria Nepomuceno är likt många andra konstnärer mycket inspirerad av naturen och arbetar med de former som bildas mellan de så kallade fasta formerna, d.v.s. de former eller ytor kring motiven som kallas för mellanrumsformer. Hur kan man använda sig av mellanrumsformer? Gå ut i naturen och sök efter mellanrumsformer, fotografera eller skissa av dessa och använd dem som underlag till att designa ett föremål, t.ex. mobiltelefon, väska, möbel, bil, klädesplagg.

HANTVERK SOM KONST OCH KRAFT

Maria Nepomuceno har på sistone börjat använda sig av ett nytt material i sitt konstnärskap. Hon arbetar med halm som i generationer har använts för att till exempel göra hattar. Hon har samarbetat med kvinnor som ärvt kunskapen om att fläta halmen. Maria använder ett traditionellt material och en traditionell metod i sin konst men skapar nya icke funktionella former och ändrar därmed också betydelsen. För henne är det ett sätt att förbinda det traditionella med det samtida.

Människors kultur yttrar sig i form av hantverk. Det verkar finnas ett evigt behov att utsmycka även objekt som skapas av en praktisk anledning. Lieskaft och knivskaft har dekorerats. Tänk på allt från allmogekonst från Dalarna, indianvävnader från Guatemala till minoiska vaser. Det textila hantverket är traditionellt kvinnligt. Inom konsthistorien har detta material och uttryck inte fått

samma status, och anses inte lika fint som t.ex. måleri eller videokonst. På 1970-talet fanns många konstnärer som arbetade textilt och idag har konst av textil och konst baserad på hantverkskunskap fått ett uppsving. Kanske kommer konst av textil få en lika självklar plats som fotografiet har fått? Stickning, virkning och andra hantverk har dessutom på nytt uppmärksamats som en populär hobby. Många använder det som en meditativ handling och för avkoppling. Så beskriver även Maria Nepomuceno sitt arbete.

På 1860-talet grundade William Morris Arts and Craft-rörelsen i England. Morris är mest känd som formgivare av tapeter och mönstrade tyger, men var även verksam som författare och som en av den brittiska socialiströrelsens grundare. Morris grundade tillsammans med andra i Arts & Craft-rörelsen det preraphaelitiska brödrskapet. De tog avstånd från den industriella produktionen av konstföremål och arkitektur och ville se en återgång till traditionellt konsthantverk, och upphöjde hantverkarnas status till konstnärer.

På 1970-talet reagerade svenska konsthantverkare på Kulturutredningen 1972. De betonade konsthantverkets ickekommersiella sidor och att fältet kan uppmuntra till samtal om samhället. Dessutom lyfte utövarna fram glädjen över att få skapa något från början/ursprunget och att man genom görande blev en mer aktiv medborgare.

”Craftivism” är en benämning på en rörelse som skapar gatukonst av textil och framförallt av garn. Craftivism är en term om politiskt hantverk som handlar om att vara passionerad i sitt skapande och på så vis vilja skapa något nytt, en vilja att förändra världen genom sitt engagemang (om än i blygsam skala). Ordet craftivism är en sammanslagning av engelskans ord för slöjd och aktivism. Den mest kända formen för denna aktion eller uttryck är stolpar som kläs in i stickningar, så kallade instickningar. Har du kanske sett dem på stan? Bakom uppmärksammande projekt kan yrkesverksamma konstnärer, hantverkare och hobbyentusiaster verka. Gränsen mellan amatör och proffs är karaktäristiska för craftivismen. Genom sin kreativa aktivism vill de visa på alternativa sätt för samhället att fungera på.

Otto von Busch skriver i avhandlingen ”Fashion-able. Hacktivism and Engaged Fashion Design”, 2008, om designern som experimenterar med mode och politisk aktivism och ser feminismen som en röd tråd mellan 1970-talets uttryck och dagens. Han anser att dagens hantverksfeminism vill uppvärdera och återta handarbetet istället för att ta avstånd ifrån något som förknippas med det traditionellt kvinnliga.

Exempel på craftivister:

När konstnären Marianne Jørgensen protesterade mot kriget i Irak, lät hon klä in en stridsvagn i rosa garnhuv. Höljet var sammansatt av mer än 4 000 rosa rutor, stickade av människor runt om i Europa och USA. http://www.kurbits.nu/wp-content/uploads/2009/06/marianne_jorgensen.jpg

San Franciscobaserade konstnären Stephanie Syjuco uppmuntrar alla som vill att virka kopior av märkesväskor och på virkningsprojektets hemsida kan vem som helst ladda ner lågupplösta

bilder av väskor som man sedan kan man virka kopior av dem, maska för maska, pixel för pixel.

http://www.stephaniesjuco.com/p_counterfeit_crochet.html

Den svenska konststudenten Ulrika Erdes är mest uppmärksamhet för sina korsstyngsbroderier på bussäten i form av små glada tillrop, hjärtan och fåglar. Hon erbjuder paket med broderigarn, nål och instruktionshäfte gratis till dem som hör av sig och vill låta sig inspireras av hennes aktivism, vilka har efterfrågats från hela världen. http://www.ulrikaerdes.se/public_embroidery.html

Diskutera:

- * Vad är skillnaden eller likheten mellan konst och hantverk?
- * Hur påverkar materialet ett konstverk?
- * Är hantverk finkultur eller populärkultur?
- * Kan konst skapa aktivism?
- * Finns det kvinnligt och manligt hantverk/konst?

Övningar:

1. Diskutera begreppet craftivism och tänk ut och genomför en textil aktion med hjälp av stickning och virkning, gärna i grupp och kanske i skolmiljö.
2. Utmana dig själv i textilslöjden, ta dig an ett bortglömt hantverk, lär dig makramé, knyppling eller dubbelväv. Eller blanda ett modernt textilt uttryck med ett äldre hantverk, eller modernt material med äldre material.
3. Ta in det textila uttrycket i svenskan. Brodera din favorittext, dikt, citat, politisk slogan på passande underlag. (kudde, väska, jacka, t-shirt).
4. Genomför en aktivistisk syjunta där alla tar med sig klädesplagg som de vill bli av med, sedan kan man konstruera textila skulpturer eller designa nya kläder, skapa en helt ny klädkollektion.

BONUSMATERIAL

Konstnärer som arbetar och har arbetat med organisk skulpturer, textil och rörelse:

Louise Bourgeois: <http://www.pbs.org/art21/artists/bourgeois/index.html>

Ana Mendieta, http://en.wikipedia.org/wiki/Ana_Mendieta

Lygia Clark: www.lygiaclark.org.br/

Eva Hesse: <http://www.evahesse.com/index.php>

Karin Ellberg: <http://www.carinellberg.se/>

Åsa Cederqvist: <http://www.asacederqvist.com/htm/startFrameset.htm>

Sabrina Gschwandtner startade 2002 tidskriften KnitKnit som är en tidning som visar på traditionell konst och samtida konst. 2009 medverkade hon i en utställning på Gustavsbergs konsthall där hon bland annat visade filmen "No Idle Hands", en film som symboliskt visar stickningens historia.

<http://www.knitknit.net/>

Exempel på konstnärer som arbetar med hantverksbaserad konst och craftivism:

Janet Echelman: <http://www.echelman.com/>

Cat Mazza: <http://www.post-craft.net/catmazza.htm>

Yoshiki Hishinuma: <http://www.yoshikihishinuma.co.jp/>

Althea Merback: <http://www.bugknits.com/>

Läs mer om craftivism: <http://www.craftivism.com/>

Konst som skapar en rörelse och som handlar om lek:

Carsten Höller lät bygga en enorm rutschkana på Tate Modern i London 2006, idén till verket låg i Höllers intresse för både det visuella spektaklet som sker när man tittar på människor som åker i en rutschkana men också den inre upplevelse som sker för den som glider ner, en blandning av njutning och ångest.

<http://www.tate.org.uk/modern/exhibitions/carstenholler/>

Francesco Vezzoli är en italiensk konstnär, nyligen aktuell på Moderna museets utställning Dalí med Vezzoli. Han gör konst i gränslandet mellan mode, media, reklam och hantverk och har under en längre tid sysslat med att brodera på bilder av kändisar.

<http://www.gagosian.com/artists/francesco-vezzoli/>

TOM FRIEDMAN "Up in the Air"

5 februari – 6 juni, 2010

Curator: Richard Julin

För många är Tom Friedman känd som den frustrerade konststudenten som 1988 tömde hela sin studio på föremål och målade den vit – en konstnärlig tabula rasa. Denna handling markerade starten på ett konstnärligt uttryck och gjorde honom till en stjärna i den internationella konstvärlden.

Tom Friedman är en undersökande konstnär som följer sin egen precisa logik och skapar häpnadsväckande objekt av vardagliga föremål. Han försöker förstå världen genom sitt skapande och varje nytt konstverk representerar en ny upptäckt; ett konstnärligt arbete som på samma gång är allvarligt, lekfullt och intelligent. Friedmans förhoppning är att skapa en plats för oss betraktare att sakta ner på – ett utrymme att upptäcka tankar vi inte haft tidigare. Han är på samma gång konceptuell, skulptör, tecknare, målare, fotograf och använder sig av nya medier.

Magasin 3 Stockholm Konsthall presenterar stolt Tom Friedmans första soloutställning i Skandinavien. Under ett års tid har Friedman i sin studio i Massachusetts i USA arbetat på det nya verket "Up in the Air" för utställningen på Magasin 3. I utställningen visas även nyckelverk ur Friedmans hela konstnärskap fram till idag.

Tom Friedman (född 1965) är en amerikansk konceptuell konstnär som fick sitt stora genombrott i början av 1990-talet. Sedan dess har Friedman vunnit internationellt erkännande ifrån såväl publik som kritiker och hans karriär har kantats av soloutställningar på kända gallerier och museer

världen över, bland annat South London Gallery, London; Tomio Koyama Gallery, Tokyo; Fondazione Prada, Milan; the New Museum of Contemporary Art, New York; Museum of Contemporary Art, Chicago samt konstbiennalen i São Paulo.

Läs mer om Tom Friedman på Magasin 3 Stockholm Konsthall:

<http://www.magasin3.com/se/exhibitions/tom-friedman/>

MIKRO- OCH MAKROKOSMOS

Tom Friedman undersöker ofta de vardagliga tingens mikro- och makrokosmos, detalj och helhet. Han tar tillvara på tingens alla delar i sina verk, han plockar isär och sätter ihop, vrider och vänder och hittar nya oväntade sammansättningar. Exempel från utställningen på Magasin 3 är verken "Untitled", 1990 som är en rulle toalettpapper omrullad för hand utan sin kartongmitt, eller "Milkbone", 2008 som består av 36 förpackningar av hundgodismärket Milkbone som har skurits i små kvadrater och sedan återmonterats till en enda kartong som bildar en jättekopia med oskarp bild, eller verket "Untitled", 2009 där Tom Friedman med färgpennor i 100 olika nyanser på ett papper gjort tusentals små prickar som tillsammans formar en stor pil som leder vidare i utställningen. På håll ser man tecknet av en pil, men tittar man närmre ser man ett abstrakt myller av små färgglada prickar.

Andra konstnärer som undersöker och arbetar med detalj/helhet, mikro/makro är t.ex. Jackson Pollock som var verksam i USA under 1950-talet och som är mest känd för sina så kallade action paintings, där han droppade färg ner på en liggande duk. Färgdropparna formade både abstrakta virrvarr, landskap och en detaljerad helhet. Andreas Gursky är en tysk fotograf som tar enormt stora fotografier där han länkar samman ett flertal foton från en och samma plats vilket gör hans fotografier till stora panoramor med en otrolig detaljrikedom. I Sofia Hulténs videoverk "Fuck it up and start again", 2001, slår hon sönder en akustisk gitarr i tusen bitar och efter det limmar hon ihop gitarren igen, för att sedan slå sönder den på nytt. Denna process upprepas sju gånger. Christian Anderssons verk "1:1" från 2004, är en installation av en tegelsten som ser ut att ha kastats genom en vägg. Händelsen blir till ett fruset ögonblick som om man har pausat en film. Tegelstenen, splittret från väggen och alla andra detaljer hänger i själva verket i luften.

Övningar:

1. Undersök en plats med hjälp av en kamera. Ta först ett översiktsfoto, gå sedan in på all små detaljer av denna plats och fotografera av dessa i närbild, zooma in och gå riktigt nära. Jämför och diskutera upplevelsen av den faktiska platsen med fotografierna.
2. Konstnären David Hockney, kanske mest känd som målare, har under hela sin konstnärliga karriär använt sig av olika tekniker och gjort undersökningar av olika slag. En teknik som han återkommer till är att detaljfotografera av en plats, en person eller en situation genom att successivt återge den genom inzoomade detaljfotografier. Han rör sig millimetervis med kameran över själva ytan och skriver sedan ut alla fotografierna i vykortstorlek och bygger upp platsen, porträttet eller situationen som ett fotocollage. Det som sker är en ny tolkning men också en förskjutning av

verkligheten, helhet, detaljer och perspektiv. Testa att använda dig av Hockneys teknik, välj ett bra motiv och laborera med fotografierna.

OVÄNTAT MATERIAL OCH MAGI

Tom Friedman är känd för att använda sig av vardagliga material på ett nytt vis i sin konst. Han har använt allt från tandpetare, tandkräm, sockerbitar, spagetti, maskeringstejp, rakblad, plastmuggar, tuggummi m.m. 1999 gjorde han t.ex. ett självporträtt i helkroppsformat uppbyggt av sockerbitar. 1994 gjorde han ett annat självporträtt, då av sitt ansikte skulpterat ur en aspirin-tablett. (Dessa verk finns inte med i utställningen, men bilder av dem finns att se på internet.) Verken skapar en aha-upplevelse och ibland undrar man om det är på riktigt, om det är möjligt att göra det han gör av de olika vardagliga materialen. Det är en form av magi.

Friedman arbetar ofta konceptuellt med fokus på materialet. Ibland kan ett verk ta flera veckor att skapa och kräver en otrolig hantverksskicklighet, som t.ex. verket "Milkbone". I andra fall, som i verket "Untitled", 1990 som består av två pappersark som är skrynklade på ett identiskt vis och sedan uppsatta på väggen bredvid varandra, skapas de och sätts upp på några minuter. Likaså i "Untitled" från 1990 som är en uträtad galge i ståltråd som hålls på plats i ett hörn av sin egen spänning och bildar en avrundad form. I dessa verk är det istället idén till konstverket som tagit tid att tänka ut.

På verklistan för utställningen "Up in the Air" listas de material som verken är gjorda av, bland annat: garn, spik, tandkräm, toalettpapper, hår, ståltråd, damm, trä, fluga, lera, fiskelina, kuddstoppning, ugnsfolie, glitter, klister, handgjorda bin, läkemedelskapsel. Friedman har i andra verk även använt sig av mer okonventionella material som t.ex. avföring. 1992 gjorde han "Feces on Pedestal", som består av en 0,5 mm stor sfär gjord av hans egen avföring placerad på en vit kub. I detta verk leker han bland annat med den minimalistiska formen, men även med likhet och kontrast mellan sfären och piedestalen. (Detta verk finns inte med i utställningen på Magasin 3).

Det nya verket som gjorts speciellt till utställningen heter "Up in the Air". Det är Tom Friedmans kommentar på den ekonomiska kraschen som drabbade hela (väst)världen under 2008. En mängd saker som vi associerar till amerikansk och västerländsk konsumtionskultur hänger från taket som om de kastats rakt upp i luften. Vi vet inte hur de kommer att landa – eller vart världen är på väg.

Diskutera:

- * Vad anses fint eller fult inom konsten?
- * Vilka material är ok att använda?
- * Kan något äckligt bli fint och tvärtom?
- * Vad är en ready-made?

Övningar:

1. Använd ett material som anses fult eller tabu och sätt in det i ett nytt sammanhang. T.ex. läs upp en upprörande text som om det vore en fin dikt, sjung eller spela en vacker låt på ett fult vis, väv en matta av dammtussar, klä in möbler i toalettpapper, bygg ett torn av toalettpappersrullar o.s.v.
2. Prova att använda dig av olika vardagliga material. Hur känns det till exempel att som Tom Fridman måla med tandkräm istället för färg?

BONUSMATERIAL

Fil.dr Tom Sandqvist diskuterar i sin bok "Det fula", vad som anses vackert och varför. Kan det finnas skönhet i det fula? Varför tycker vi att en trasig och smutsig kaffekopp är ful i jämförelse med en hel och ren kopp?

Konstnärer som arbetat/arbetar med vardagliga föremål på ett nyskapande sätt:

Robert Rauschenberg, amerikansk konstnär som gick bort 2008, kanske mest känd för "Monogram" (Geten) som finns på Moderna museet. Han arbetade med vardagliga föremål och skapade så kallade assemblage, som är tredimensionella collage där olika delar och material fogas samman till en helt ny kombination. Man kan säga att han utvecklade idén om vad en målning skulle vara. Det finns en mängd böcker och information om Rauschenberg på nätet. Här är en länk: http://edu.warhol.org/app_rauschenberg.html

Meret Oppenheim (1913-1985) var en konstnär och surrealist från Schweiz. Hon använde sig av vardagliga ting i sin konst. Med enkla grepp skapade hon en kontrast som framkallade starka känslor och gav verken en annan mening. Hennes mest kända verk är "Objet" från 1936, en tekopp, fat och tesked klädd i päls. Ett annat känt verk är "Ma Gouvernante – My Nurse – mein Kindermädchen" (1967/1936) med ett par ihopsnörda klackskor på en silverbricka. Det finns en mängd böcker om Meret Oppenheim och på nätet kan du bland annat läsa om henne här: <http://www.encyclopedia.com/doc/1G2-3404704872.html>

Sarah Sze (f. 1969) är en amerikansk konstnär som utforskar gränserna mellan måleri och arkitektur. Hon sammanfogar olika vardagliga ting till mikrolandskap. I sin utställning på Malmö konsthall 2007 byggde hon en installation av skrivbordslampor och allehanda kontorsmaterial i geometriska och organiska konstellationer. Hemsida: <http://www.sarahsze.com/>

Den svenske konstnären Peter Geshwind använder sig av vardagsföremål som bortskaft, dammvippor och bormaskiner som han bygger ihop till automatiska installationer. Läs mer om konstnären på <http://www.petergeschwind.net/>

Jakob Dahlgren är en svensk konstnär som förvandlar vardagen till konst, han har byggt färgglada konstruktivistiska installationer med bland annat plastmuggar, badrumsvågar, konserver, klädhängare och dartpilsplattor. Konstnärens hemsida: <http://www.jacobdahlgren.com/>

Konstnärer och artister som Tom Friedman inspirerats av:

Robert Gober, amerikansk konstnär som blivit känd för sina superrealistiska avgjutningar av kroppsdelar i naturligt storlek som ibland kan ge obehagliga associationer till våld. <http://www.matthewmarks.com/artists/robert-gober/>

Andy Kaufman, amerikansk komiker och performance artist som var verksam mellan 1949-1984. Kaufman medverkat bland annat i tv-programmet Saturday Night Live och i en tv-serie som hette "Taxi" och visades på den amerikanska tv-kanalen ABC mellan 1978-1983. Friedman är inspirerad av Kaufmans medvetenhet om publikens samverkan, interaktion med verket/akten. Kaufman anspelade också på publiken/betraktarens harmlöshet.

Se klipp av Kaufmans performance: <http://www.youtube.com/watch?v=C570byQCLpI>
<http://www.youtube.com/watch?v=r56AdOrpyZ8&feature=related>

SOL LEWITT "Seven Wall Drawings"

2 oktober 2009 – 6 juni 2010

Curator: Elisabeth Millqvist

Sol LeWitt föddes i USA 1928 och gick bort 2007. Han hade sitt genombrott i slutet av 1960-talet. Han blev först känd som en minimalistisk konstnär men såg det som att han arbetade med konceptkonst, konst som sätter idén framför utförandet. Han gjorde mer än 1 200 väggteckningar/wall drawings, över hundratals arbeten på papper, böcker och skulpturer som undersökte kubens form som han föredrog att kalla structures/strukturer.

Sol LeWitt tecknade direkt på väggen för första gången i en utställning 1968. Det var både ett sätt att reducera – varför använda sig av duk eller papper som sedan ska hängas på väggen och inte använda väggen som underlag direkt? Och ett sätt att understryka det tvådimensionella. För den utställningen tecknade han enbart stående, liggande och diagonala linjer i båda riktningar med blyerts. Det var en begränsning, ett slags spelregler som han satte upp för sig och inom den begränsningen lyckades han vara oerhört kreativ. Han fortsatte under hela sitt liv att arbeta med wall drawings och att uttömma alla tänkbara kombinationer av linjer. Så småningom använde han sig också av färgpenna, tusch och akryl och skapade ytterligare kombinationsmöjligheter (som att blanda färger) men även med geometriska former. Utställningen på Magasin 3 omfattar verk som visar LeWitts grundläggande former likt en konstnärlig grammatik, verk som ger ett intryck av kaos, som framhäver arkitekturen och som är förföriska färgspektrum.

Läs mer om Sol LeWitt på Magasin 3 Stockholm Konsthall:

http://www.magasin3.com/sv/utställningar/sol_lewitt.html

KONSTHISTORISKA VÄGGMÅLNINGAR

Sol LeWitt fick en gång frågan om han var den som uppfunnit väggteckningar han svarade – "jag tror att grottmänniskan kom först". De första grottmålningarna påträffades för 125 år sedan i Magdalénien i södra Frankrike och i Kantabrien i Spanien. I Ukhahlamba-Drakensberg i Sydafrika finns målningar av Sanfolket som tros vara omkring 3 000 år gamla och som föreställer djur och människor och som förmodligen har en religiös innebörd. Pompeji i Italien är känt för sina välbevarade väggmålningar. Under utgrävningarna på 1700-talet upptäckte man stadens alla fresker och i Mysterievillans festsal finns de berömda röda väggmålningarna med scener föreställande kultiska invigningsriter.

Graffiti kanske är vår tids väggmålningar, ett sätt att arbeta som också har visats på konstinstitutioner. Den engelska grafittikonstnären Banksy är numera känd över hela världen för sina väggmålningar, nu senast ställde han ut på Bristol Museum, där ett av verken föreställer en knästående Michael Jackson som försöker fresta Hans och Greta med godis. På Galleri Jonas Kleerup ställer konstnären SEEN ut sina verk (12/9-11/10 2009), han är en av de mest kända graffitikonstnärerna från USA, som har hållit på sedan 1970-talet. 1986 målade han sitt namn på "The Hollywood sign". Se bilder av Banksy: http://images.google.com/images?hl=sv&q=Banksy&lr=lang_sv&um=1&ie=UTF-8&ei=kZa8SoruCJCD-QaVnvnRCw&sa=X&oi=image_result_group&ct=title&resnum=1

Se bilder av SEEN: <http://www.seenworld.com/>

KONCEPTKONST OCH VÄGGTECKNINGAR

Konceptkonst är konst där idén är viktigare än själva utförandet och föremålet. I vissa fall förkommer inget konstobjekt över huvudtaget utan konstverket är dokumentation av idén eller instruktioner. Den franske konstnären Marcel Duchamp (1887-1968) är en föregångare till konceptkonsten som den formulerades på 1960-talet. År 1917 ställde han ut sitt berömda verk "Fountain". Konstverket är en pissoar som han inte hade gjort utan han tog ett existerande föremål, en readymade, signerade det R. Mutt och ställde ut det som konst. Duchamps "Fountain" finns att se på Moderna Museet i Stockholm.

1967 beskrev Sol LeWitt konceptkonst i tidskriften Art Forum på följande sätt:

"Inom konceptuell konst är idén eller konceptet den viktigaste aspekten för konstskapandet. När konstnären använder sig av en konceptuell metod innebär det att all planering och alla beslut görs i förväg och utförandet är enbart mekanisk. Idén blir till en maskin som gör konst."

Det tänkandet stod i stark kontrast till den konstinriktning som då var den dominerande på konstscenen, den abstrakta expressionismen. Inom den riktningen uttryckte konstnärerna sig själva genom sin konst och förändrade och utformade sin målning eller skulptur under tiden som de skapade.

Sol LeWitts idéer om konceptkonst sammanfattade han i texterna "Paragraphs on Conceptual Art" (1967), http://www.ddooss.org/articulos/idiomas/Sol_Lewitt.htm och "Sentences on Conceptual Art" (1969), <http://www.altx.com/vizarts/conceptual.html>

De förblev hans utgångspunkter för sitt arbete.

Till varje väggteckning av Sol LeWitt finns en instruktion eller beskrivning. Instruktionen tillsammans med den utförda väggteckningen är konsten. T.ex. har väggteckning #715 i utställningen instruktionen: "På en svart vägg, kluddra för maximal täthet." LeWitt skrev: "Konstnären tänker ut och planerar väggteckningen. Den utförs av tecknare (konstnären kan fungera som sin egen tecknare), planen (skriven, talad eller tecknad) tolkas av tecknaren."

Detta skrev LeWitt 1971 under rubriken "Doing Wall Drawings". Det innebär att konstnären och tecknaren blir kollegor i tillkomstprocessen. LeWitts arbetssätt kan jämföras med en kompositörs, tecknarna utgör orkestern. Från början sa konstnären att vem som helst kunde utföra hans verk men sedan 80-talet installeras väggteckningarna under översyn av assistenter från hans ateljé som har kunskap och erfarenhet av verken. De blir dirigenter för arbetet. Men trots det finns det utrymme för variationer. Under samma rubrik konstaterade han "Varje individ tecknar en linje olika och varje person uppfattar ord på olika sätt." På Magasin 3 visas nu sju väggteckningar av Sol LeWitt. Under sex veckor har 14 personer tecknat enligt konstnärens instruktioner. Teckningarna täcker väggarna från golv till tak och förvandlar konsthallen.

När en väggteckning har ställts ut kan den målas över, vilket också kommer att hända med teckningarna på Magasin 3 när utställningen stänger den 6 juni 2010. Det finns också institutioner och privatpersoner som har väggteckningar permanent installerade. Under 2000-talet har flera omfattande retrospektiva utställningar med fokus på Sol Lewitts wall drawings ägt rum i USA. T.ex. på museet Mass MoCA, (Massachusetts Museum of Contemporary Art), som har en unik retrospektiv med 105 stycken väggteckningar som pågår ända till år 2033. På deras hemsida kan man se bilder av alla väggteckningar som är med i den utställningen och även se filmer på hur det ser ut när teckningarna gjordes. <http://www.massmoca.org/le Witt/grid.php>

LeWitt flyttade fokus från föremålet till idén och utmanade våra föreställningar om konst som något permanent, hur den kunde ägas, vem som skulle göra den och som något unikt både i bemärkelse att den kunde uppföras om och om igen och som något som enbart kunde göras av en konstnär. Han sa: "Idéer kan inte ägas, de tillhör dem som förstår sig på dem".

Diskutera:

- * Kan idéer ägas?
- * Kan en idé eller instruktion till ett konstverk vara lika mycket värt som en tavla?
- * Kan konst jämföras med musik?

Övningar:

1. Skriv en instruktion till ett konstverk. Tänk på innehåll, material, utförande. Be någon klasskompis tolka instruktionerna.
2. Välj en av följande instruktioner till ett verk av Sol LeWitt; läs instruktionerna och försök sedan att utföra instruktionen.

#392

In 4 colours: red, blue, yellow crayon, and black pencil grid on white wall. A 30 cm grid covering a wall within each 30 cm square. A vertical, horizontal, diagonal right or left line is bysecting

the square. All squares are filled. The direction of the line in each square is determined of the draftsman.

#393

Same crayon, same grid, white wall. A 30 cm grid is covering the wall within each 30 cm square and one arc from the midpoint of one side. The direction of the arcs and their placement is defined by the draftsman.

#394

A 30 cm grid covering the wall within each 30 cm square; a vertical, horizontal, diagonal right or diagonal left; straight, not straight or broken line bysecting the square. Black crayon, black pencil grid.

#395

Same as #394 but using 4 colours.

3. Rita en abstrakt blyertsteckning och be en klasskompis att tolka bilden med ljud, använd saker som du har omkring dig som avger ljud, ex. papper, mobil, pennor, kroppen (handklapp, visslingar, fotstamp osv.)

4. On Kawara är en japansk konceptkonstnär som bor och arbetar i New York. Bland hans mest kända verk hör hans "Today-serie" som har pågått sedan 1966 och består av målningar av dagens datum, vit text på svart bakgrund, idén till detta pågående verk är att försöka hinna utföra hela målningen under en dag, annars förstörs målningen. Till de datum som han hunnit måla sparar han också framsidan från dagens tidning i en låda.

Gör en historisk undersökning av några av On Kawaras datum och kolla upp vad som hände då. Titta på bilder av On Kawaras Today-serie:

<http://images.google.se/images?hl=sv&lr=&um=1&sa=1&q=On+kawara+today&btnG=S%C3%B6k+bilder&aq=f&oq=&star>

BONUSMATERIAL

Konstnären John Baldessari gjorde en inspelning 1972 då han sjöng Sol LeWitts meningar om konceptuell konst som en hyllning till Sol LeWitt. Genom att sjunga dem hoppades han att flera skulle kunna ta del av dem.

http://www.youtube.com/watch?v=Q6eSfKeJ_VM&feature=Playlist&p=7E155830D712C1EF&index=0&playnext=1

Den lettiske konstnären och kompositören Arturas Bumšteinas försöker att tonsätta och på olika instrument spela Baldessari sings Lewitt (som går att se i klippet ovan), dvs melodierna som Baldessari sjunger Sentences on Conceptual Art på...

<http://www.youtube.com/watch?v=Cdi2H04Kzol&feature=related>

Exempel på konceptuella konstverk:

1971 gjorde den amerikanska konstnären Eleanor Antin ett verk som heter "100 Boots", där hon fotograferade av stövlar som placerades ut på olika platser, dessa bilder blev sedan till vykort som hon postade till 100 vänner och konstintresserade.

Se bilder på verken: http://images.google.se/images?hl=sv&q=Eleanor+Antin+100+boots&um=1&ie=UTF-8&ei=ZZy8SsfPBZLj-Qax0uGTDQ&sa=X&oi=image_result_group&ct=title&resnum=5

Den japansk-amerikanska konstnären Yoko Ono (f. 1933) gav 1964 ut boken "Grapefruit". Den är känd som ett tidigt exempel på konceptkonst och boken innehåller istället för de traditionella bilderna på konstnärens verk en serie anvisningar eller instruktioner för hur man skapar egna konstverk. Yoko Onos grundidé är att konstverken inte behöver utföras av avsändaren/konstnären utan lika gärna av mottagaren/publiken och att konstverken inte behöver utföras handgripligen utan mycket hellre bara i tankarna. Instruktionerna kan t.ex vara: Skratta en hel vecka; Hosta ett helt år; Spela in kroppsljud på band; Spela in ljudet av en sten som åldras; Lyssna till ljudet av jorden som snurrar; Spela in ljudet av din fru som kammar sig, spela in varje dag. Begrav bandet med henne här hon dör; Skicka det inspelade ljudet av fallande snö till någon som du tycker om. Läs mer om Yoko Ono:

<http://sv.wikipedia.org/wiki/Grapefruit>

http://sv.wikipedia.org/wiki/Yoko_Ono

Felix Gonzales-Torres (1957-1996) var en samtida amerikansk-kubansk konstnär som arbetade konceptuellt. 1993 gjorde han ett verk som heter "Endless copies". Gonzales-Torres bjöd in publiken att ta en del av konstverket med sig från utställningen. T.ex. kan det vara karameller inslagna i papper som ligger i en hög på utställningsgolvet, eller ett konstverk på papper som kopierats upp i oändligt antal kopior för besökare att ta med sig hem av.

<http://www.artslant.com/global/artists/show/2048-felix-gonzalez-torres>

Tino Sehgal är en annan konstnär som jobbar konceptuellt och där verken inte är objekt, utan består av konstruerade situationer. Våren 2008 visade Magasin 3 en utställning med Tino Sehgal där besökaren i utställningssalarna mötte olika människor och på andra platser i konsthallen. De hade blivit instruerade av Sehgal att tolka det han sagt till dem och utförde speciella rörelser eller sade vissa saker. Konsten var de konstruerade situationer som uppstod mellan besökare och tolkare, efter Sehgal's instruktioner. Läs mer om Tino Sehgal:

http://www.magasin3.com/sv/utställningar/tino_sehgal.html

http://sv.wikipedia.org/wiki/Tino_Sehgal